

การศึกษา เปรียบเทียบภาวะการสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
ของคนไทยในเขตเมืองและ เขตชนบท

นางสาวรุจี อรุณศิลป์

004291

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต
แผนกวิชาศึกษาศาสตร์และมาษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ. ศ. ๒๕๒๑

i 17130700

A Comparative Study of Nuptiality and Related Characteristics
in Urban and Rural Area

Miss Rujee Aroonsilpa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Demography)

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของคนไทย
 ในเขตเมืองและ เขตชนบท

ชื่อ นางสาวรุจี อรุณศิลป์

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์เอกพร บุรพาธนะ

แผนกวิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาวิชา ประชากรศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๑๐

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการศึกษานี้ได้มีความมุ่งหมายที่จะพิสูจน์สมมุติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องการศึกษา หากแต่มุ่งที่จะศึกษาถึงภาวะการสมรสโดยทั่วไปของคนไทย และลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของกลุ่มคนที่มีอายุแรกสมรสแตกต่างกันออกไปในเขตเมืองและ เขตชนบท และรวมทั้งอายุแรกสมรสที่แตกต่างกันจะยังผลให้ภาวะเจริญพันธุ์ในแต่ละ เขตแตกต่างกันอย่างไร

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรในประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยทั้ง เขตเมืองและ เขตชนบท ระหว่าง เดือน เมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ และ พ.ศ. ๒๕๑๓ ตามลำดับ ดำเนินการวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและภรรยา รวมทั้งสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง อายุไม่เกิน ๖๐ ปี แต่ในการศึกษานี้ได้คัดเลือกศึกษาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนชาย และสตรีที่เคยสมรสไม่ว่าจะมีสถานภาพสมรสในขณะที่เป็นทำการสัมภาษณ์เป็นเช่นไรก็ตาม

ผลการศึกษาปรากฏว่า โดยทั่วไปแล้วแบบแผนการสมรสของคนไทยจะอยู่
 ระหว่างแบบแผนการสมรสตามประเพณี และแบบแผนการสมรสแบบตะวันตก และพบว่า
 ในทศวรรษที่ผ่านมาประชากรไทยชายหญิงมีแนวโน้มจะเลื่อนระยะเวลาการสมรสออกไป
 เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยแล้วพบว่า คนในเขตเมืองจะสมรสช้ากว่าคนในเขตชนบท
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี จะสมรสช้าที่สุด

ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้คือปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจ ใตแก่ คำนี
 ความมั่งคั่ง อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนชาย การทำงานนอกบ้านของสตรีรวมทั้งอาชีพ
 ก่อนการสมรส ปัจจัยทางค่านิยมใตแก่การศึกษาและการเลือกคู่ครองในการสมรส
 ปัจจัยทางค่านิยมประชากรใตแก่ เชื้อชาติ

เมื่อพิจารณาปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจพบว่า อายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือน
 ชาย และสตรีแตกต่างกันไปตามระดับความมั่งคั่งของครอบครัว ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งสูง
 กว่า จะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำกว่า แต่ความแตกต่างของอายุ
 แรกสมรสตามระดับความมั่งคั่งนี้จะปรากฏชัดเจนในเขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท ใน
 เรื่องอาชีพพบว่าผู้ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความชำนาญสูงกว่า เช่นอาชีพวิชาชีพ
 ข้าราชการ จะสมรสช้ากว่าผู้ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความชำนาญต่ำกว่า เช่น
 อาชีพเกษตรกรรม สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสจะสมรสช้ากว่าที่ไม่เคย
 ทำงานนอกบ้าน และยังพบว่าสตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรสในระยะเวลาที่นานกว่าจะ
 สมรสช้ากว่าผู้ที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรสในระยะเวลาที่น้อยกว่าเช่นเดียวกัน

การศึกษาโดยพิจารณาถึงปัจจัยทางค่านิยมใตแก่ การศึกษา พบว่าอายุ
 แรกสมรสจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับระดับการศึกษาทั้งในเขตเมืองและเขต
 ชนบท กล่าวคือผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีการศึกษากว่า ซึ่งลักษณะ
 เช่นนี้ในเขตเมือง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี จะปรากฏชัดที่สุด ส่วนการเลือก
 คู่ครองในการสมรสนั้นพบว่าสตรีในเขตเมืองที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองมีอายุแรกสมรสสูง
 กว่าสตรีที่พ่อแม่หรือคนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่ครองให้ แต่ในเขตชนบท สตรีที่เลือกคู่ครอง
 ด้วยตนเองกลับมีอายุแรกสมรสต่ำสุด

สำหรับปัจจัยทางด้านการประชากรซึ่งได้แก่ เชื้อชาตินี้พบว่าในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี ความแตกต่างในเรื่องอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายตามกลุ่มเชื้อชาติมีน้อยกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ แต่สำหรับสตรีพบว่าสตรีที่เป็นคนจีนจะมีอายุแรกสมรสต่ำกว่าสตรีจีน - ไทย หรือสตรีไทย

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์นี้พบว่า ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท อายุแรกสมรสจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางกลับกัน คือผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูงจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำและผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูง

working experience for wages before marriage. The result are as follows: persons who are in high economic level married later than those who are in average or low level of economic status. However the differences between age at first marriage and the index of wealth are clearer in urban places than rural areas; i.e. skilled workers married later than unskilled workers; women who ever worked for pay before marriage married later than those who never worked. Furthermore it is found that women who ever worked for longer period married later.

As far as social factors are concerned, it is found that in both urban and rural places there is a positive correlation between educational attainment and age at first marriage i.g. persons who had higher education married later than those who had lower education. With regard to mate selection, it is interesting to find that women in urban area who claimed they selected their own spouse married later than those who had parental or others selection, however, the situation in rural area was in reverse direction.

Concerned with demographic factors, such as ethnicity, there is little effect on age at first marriage of heads of households but it is not true among Chinese women. They married earlier than Chinese-Thai or Thai women.

In connection with fertility, it is found that age at first marriage is inversely related to fertility e.g. women who married at younger ages had higher fertility than those who married later in both rural and urban places.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์นี้ ขอโน้มระลึกถึงพระคุณของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนการศึกษาชั้นปริญญาโทมาศึกษาเป็นเวลา ๒ ปี และอนุญาตให้ใช้ข้อมูลของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณสำหรับความกรุณาอย่างสูงสุดต่อศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ เทพวัลย์ ผู้อำนวยการสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาแนะนำในการกำหนดหัวข้อเรื่อง และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เภาพร บุรพาชนะ อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัยที่ได้กรุณาเสียสละเวลากันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องทุกประการในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับแรกเริ่มจนเสร็จเรียบร้อยโดยสมบูรณ์ พร้อมนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ วิบูลย์เศรษฐ์ อาจารย์ประจำสถาบันประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์อีกท่านหนึ่งที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะอันมีค่ายิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ต่อความกรุณาของรองศาสตราจารย์พันโท เลื่อม ลัทธินันท์ อาจารย์ประจำแผนกวิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีและผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ อาจารย์ประจำสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการทำตารางสถิติที่สำคัญยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์และยังได้กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นทุกครั้ง

ผู้เขียนขอขอบคุณที่ได้รับความร่วมมืออย่างยิ่งจากศูนย์ประมวลผลด้วยเครื่องจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สุวินชา วัฒนวิทย์ เลขาธิการประจำสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์

ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาให้แนวความคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตลอดเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากคุณระพีพรรณ คุณพานิช คุณชัยวิทย์ วรสุต คุณสฤติย์ อัครสมบูรณ์ คุณจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วยความจริงใจ สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสถาบันประชากรศาสตร์ทุกท่านและเพื่อน ๆ ตลอดจนผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งทางกาย กำลังใจ และกำลังความคิด ในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จเรียบร้อยลงด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ณ
รายการตารางประกอบ	ฉ
รายการแผนภูมิประกอบ	ท
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๒ วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล	๓๖
๓ ภาวะการสมรส	๕๔
๔ ปัจจัยที่ยังผลต่ออายุแร กสมรส	๖๘
๕ อายุแร กสมรส กับภาวะเจริญพันธุ์	๑๑๓
๖ สรุปลและขอเสนอแนะ	๑๓๗
บรรณานุกรม	๑๔๔
ภาคผนวก	๑๕๔
ประวัติผู้เขียน	๑๖๐

รายการตารางประกอบ

หน้า

ตารางที่

๑	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามอายุปัจจุบัน	๕๗
๒	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามระดับการศึกษา	๕๘
๓	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามอาชีพ	๕๘
๔	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามดัชนีความมั่งคั่ง	๕๙
๕	อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามอายุแรกสมรส	๕๙
๖	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนกตามอายุปัจจุบัน	๕๐
๗	อัตราส่วนร้อยละของประชากรไทยจำแนกตามสถานภาพสมรสและเพศ พ.ศ. ๒๕๔๐, ๒๕๕๐, ๒๕๐๓ และ ๒๕๑๓	๕๕
๘	สัดส่วนของผู้ที่เป็นโสดจำแนกตามอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย	๖๐
๙	อายุเมื่อแรกสมรส (SMAM) จำแนกตามที่มาของข้อมูลเพศและเขตที่อยู่อาศัย	๖๓
๑๐	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนครั้งที่สมรสของสตรีจำแนกตามอายุปัจจุบันและเขตที่อยู่อาศัย	๖๖

ตารางที่

๑๑	อัตราส่วนร้อยละของสตรีจำแนกตามจำนวนครั้งที่สมรส และการศึกษา	๖๗
๑๒	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรี จำแนกตามชั้นความมั่งคั่ง	๗๑
๑๓	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายจำแนก ตามชั้นความมั่งคั่งและการศึกษา	๗๕
๑๔	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามชั้นความมั่งคั่ง และการศึกษา	๗๗
๑๕	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายจำแนก ตามอาชีพ	๘๑
๑๖	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายจำแนก ตามอาชีพ เมื่อ ๒๕ ปี	๘๒
๑๗	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามอาชีพของสามี	๘๒
๑๘	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามประสบการณ์ ในการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส	๘๕
๑๙	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามประสบการณ์ใน การทำงานก่อนการสมรสและการศึกษา	๘๗
๒๐	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามอาชีพก่อนการ สมรส	๘๘
๒๑	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามระยะเวลา ทำงานก่อนการสมรส	๙๐
๒๒	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามระยะเวลา การทำงานก่อนการสมรสและระดับการศึกษา	๙๑

ตารางที่

๒๓	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรี จำแนกตามระดับการศึกษา	๕๕
๒๔	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคู่ครอง ในการสมรส	๕๘
๒๕	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคู่ครอง ในการสมรส และประสบการณ์ในการทำงานนอกบ้านก่อน การสมรส	๕๘
๒๖	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคู่ครอง ในการสมรสและการศึกษา	๑๐๐
๒๗	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรี จำแนกตามเชื้อชาติ	๑๐๘
๒๘	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายจำแนก ตามเชื้อชาติและการศึกษา	๑๐๘
๒๙	อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามเชื้อชาติและ การศึกษา	๑๑๑
๓๐	จำนวนบุตร เกิดรอด โดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุแรม กสมรสของ สตรี	๑๑๘
๓๑	จำนวนบุตร เกิดรอด โดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุแรม กสมรส และอายุปัจจุบันของสตรี	๑๒๒
๓๒	จำนวนบุตร เกิดรอด โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามอายุ แรม กสมรสและระดับการศึกษา	๑๒๓
๓๓	จำนวนบุตร เกิดรอด โดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุแรม กสมรส และเชื้อชาติ	๑๓๑
๓๔	จำนวนบุตร เกิดรอด โดยเฉลี่ยจำแนกตามอายุแรม กสมรส และการปฏิบัติวางแผนครอบครัว	๑๓๖

รายการรูปประกอบ

หน้า

- รูปที่ ๑ สัตว์ส่วนของสตรีโสดจำแนกตามอายุของประเทศอินเดีย
สหรัฐอเมริกา ไทย และ สวีเดน

๕๘